

PAWEŁ PIETNOCZKA

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2970-2132>

Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie

## PRIORYTETY PROGRAMOWE KANDYDATÓW NA URZĄD PREZYDENTA UKRAINY W 2019 ROKU

### Program Priorities of Candidates for the Office of President of Ukraine in 2019

SŁOWA KLUCZOWE: priorytety programowe, wybory prezydenckie, kandydat, program wyborczy, Ukraina

KEYWORDS: Programme priorities, presidential election, candidate, election programme, Ukraine

ABSTRACT: The aim of the article is to present the proposals of candidates running for the office of President of Ukraine in 2019. It has been shown what issues they paid closest attention to in their election programmes, how they intended to ensure national security, restore territorial integrity, fight corruption, and improve the socio-economic and political situation in Ukraine. Attention was brought to the proposals of those candidates who received at least 10% support in the election. Therefore, the election programmes of Volodymyr Zelensky, Petro Poroshenko, Yulia Tymoshenko and Yuriy Boyko were analysed.

### 1. Wprowadzenie

31 marca 2019 r. odbyły się na Ukrainie wybory prezydenckie, w których wzięła udział rekordowa w historii niepodległości państwa ukraińskiego liczba 39 kandydatów (Вибори 2019). Wśród głównych pretendentów do zwycięstwa w okresie bezpośrednio poprzedzającym rozpoczęcie oficjalnej kampanii wyborczej wymieniano byłą premier Julię Tymoszenko, komika telewizyjnego Wołodymyra Zełenskiego oraz ubiegającego się o reelekcję Petra Poroszenkę. Na największe poparcie społeczne tych kandydatur wskazywały badania opinii publicznej przeprowadzone m.in. przez Kijowski Międzynarodowy Instytut Socjologii (Суспільно-політичні 2018), Fundację „Inicjatywy Demokratyczne” im. Ilki Kuczeriwa oraz Ukraińskie Centrum Badań Ekonomicznych i Politycznych im. Ołeksandra Razumkowa (Підсумки 2018, 2). Jednak w trakcie kampanii wyborczej, która oficjalnie rozpoczęła się 31 grudnia 2018 r., nastąpił znaczny wzrost poparcia społecznego dla kandydatury Zełenskiego. Ostatecznie też to on uzyskał największe zaufanie wyborców, zarówno

w pierwszej – 31 marca 2019 r., jak i drugiej turze wyborów – 21 kwietnia 2019 r.<sup>1</sup> Tym samym komik telewizyjny i aktor filmowy, kandydat stawiający pierwsze kroki w polityce, pokonał w rywalizacji o najwyższy urząd w państwie „starych polityków” i został nowym prezydentem Ukrainy.

Celem artykułu jest przybliżenie postulatów programowych kandydatów ubiegających się o urząd prezydenta Ukrainy w 2019 r. oraz ukazanie, na jakie kwestie zwrócili szczególną uwagę w swoich programach wyborczych, w jaki sposób chcieli zapewnić bezpieczeństwo państwa, przywrócić integralność terytorialną, doprowadzić do zwalczania korupcji, poprawić sytuację społeczno-gospodarczą oraz polityczną na Ukrainie. Na osiągnięcie powyższego celu pozwoliła analiza programów wyborczych poszczególnych kandydatów. Uwaga została skoncentrowana na postulatach programowych tych kandydatów, którzy uzyskali w wyborach co najmniej 10% poparcia. Analizie zostały więc poddane zarówno programy wyborcze Wołodymyra Zełenskigo i Petra Poroszenki, którzy zmierzili się w walce o ostateczne zwycięstwo w drugiej turze elekcji, jak i programy Julii Tymoszenko i Jurija Bojki, a więc polityków, którzy z pozostałych kandydatów mieli zdecydowanie największe szanse, aby kontynuować rywalizację o najwyższy urząd w państwie w decydującej turze wyborów.

## 2. Priorytety programowe kandydatów na urząd prezydenta Ukrainy

Zwycięzca elekcji prezydenckiej – W. Zełenski<sup>2</sup> na początku programu wyborczego zaznaczył, że dołoży starań, aby znacznej poprawie uległ poziom życia na Ukrainie. Zapowiedział zwiększenie wynagrodzeń, rent i emerytur, zmniejszenie opłat komunalnych, poprawę jakości dróg, uproszczenie procedur pozwalających na rozpoczęcie działalności gospodarczej. Obiecał poprawę do tego stopnia, że na Ukrainie nie będzie już ogłoszeń „Praca w Polsce”, natomiast w Polsce pojawią się ogłoszenia „Praca na Ukrainie”. Odnosząc się do reform politycznych Zełenski zadeklarował pozbawienie immunitetu prezydenta, parlamentarzystów oraz sędziów, umożliwienie narodowi określania najważniejszych zadań stojących przed władzą w drodze referendum, zgłoszenie projektów ustaw „O impeachmentie Prezydenta Ukrainy” i „O odwołaniu deputowanego ludowego Ukrainy”. Podkreślił potrzebę

<sup>1</sup> Podczas pierwszej tury W. Zełenski otrzymał 30,24% głosów, P. Poroszenko – 15,95%, J. Tymoszenko – 13,40%, zaś J. Bojko – 11,67%. Na kolejnych miejscach uplasowali się: A. Hrycenko – 6,91%, I. Smeszko – 6,04%, O. Laszko – 5,48 i O. Wiłkuł – 4,15%. W drugiej turze W. Zełenski cieszył się poparciem 73,22% wyborców, zaś J. Poroszenko 24,45% (Результати 2019).

<sup>2</sup> Do rywalizacji wyborczej Zełenski został zgłoszony przez Partię Polityczną „Sługa Narodu”, której formalne początki sięgają marca 2016 r. (Відомості 2019). Początkowo jednak ugrupowanie funkcjonowało pod nazwą Partia Zdecydowanych Zmian. Obecna nazwa „Sługa Narodu”, przyjęta w 2017 r., nawiązuje do tytułu serialu komediowego, w którym Zełenski wcielił się w rolę prezydenta.

przeprowadzania wyborów parlamentarnych i samorządowych na podstawie list otwartych, przywrócenia zaufania do sądów oraz pozbawiania mandatu parlamentarzysty za „głosowanie na dwie ręce” oraz niską frekwencją podczas prac Rady Najwyższej. Odnosząc się do kwestii bezpieczeństwa, co uczynił dopiero w czwartym rozdziale programu, zaznaczył, iż w pierwszej kolejności należy zapewnić pokój Ukrainie<sup>3</sup>. W tym celu zamierza zwracać się do państw, które podpisały memorandum budapeszteńskie<sup>4</sup> oraz państw UE, aby te udzieliły wsparcia Ukrainie w jej dążeniu do zakończenia wojny, odzyskania okupowanych terenów oraz pociągnięcia agresora do odpowiedzialności za wyrządzone szkody<sup>5</sup>. Kandydat podkreślił przy tym, że przedmiotem negocjacji nie może być rezygnacja z interesów narodowych oraz swoich terytoriów. Zełenski opowiedział się za integracją euroatlantycką, ale jednocześnie zaznaczył, iż kwestia przystąpienia do NATO powinna zostać rozstrzygnięta podczas referendum ogólnoukraińskiego. Zapowiedział dołożenie starań mających na celu doprowadzenie do wzrostu prestiżu służby w armii, zapewnienia godnych warunków służby i rozwoju żołnierza oraz zapewnienia wynagrodzenia na poziomie standardów natowskich (Передвиборна 2019).

Wśród podstawowych zadań w zakresie rozwoju gospodarki Zełenski wymienił walkę z szarą strefą, zapewnienie wolności konkurencji i rozwoju produkcji krajowej, zagwarantowanie kredytów długoterminowych o niskim oprocentowaniu, a także pozyskanie inwestorów zagranicznych. Zapowiedział ponadto uproszczenie systemu podatkowego oraz utworzenie „klarownego rynku ziemi”. Jeden z rozdziałów programu został poświęcony konieczności odniesienia zwycięstwa nad korupcją. Dlatego kandydat „Sługi Narodu” zapowiedział brak tolerancji dla tego zjawiska. Podejrzani o korupcję mają zostać pozbawieni możliwości opuszczania aresztu po wpłaceniu kaucji, natomiast skazani na podstawie zarzutów o korupcję będą pozbawiani majątku i objęci zakazem obejmowania stanowisk państwowych. Kandydat zadeklarował przy tym udzielenie przez państwo niezbędnego wsparcia organom antykorupcyjnym, w tym Najwyższemu Sądowi Antykorupcyjnemu. Zełenski zapowiedział także dofinansowanie służby zdrowia oraz oświaty. Szpitale i szkoły mają otrzymać nowoczesne wyposażenie, zaś lekarze i nauczyciele wysokie wynagrodzenia. Podkreślił przy tym potrzebę popularyzacji zdrowego sposobu życia, rozwoju działań profilaktycznych, obowiązkowych i przeprowadzanych co roku bezpłatnych badań. Ponadto w swoim programie zwycięzca wyborów zapowiedział zapewnienie mieszkańcom dostępu do szybkiego Internetu, zapewnienie dostępu

<sup>3</sup> W 2014 r. Rosja dokonała aneksji Krymu; od tego też roku trwa nieogłoszona wojna w Donbasie. Szerzej na temat agresji rosyjskiej wobec Ukrainy zob. Baluk/Doroszko 2017.

<sup>4</sup> Memorandum Budapeszteńskie o Gwarancjach Bezpieczeństwa zostało podpisane 5 grudnia 1994 r. przez przywódców USA, Wielkiej Brytanii, Rosji oraz Ukrainy. W zamian za rezygnację przez Ukrainę z broni jądrowej otrzymywała ona gwarancje bezpieczeństwa. Jak się miało okazać gwarancje nieskuteczne (Kopijka/Hołowczenko 2017, 180-181).

<sup>5</sup> Warto zwrócić uwagę, że Zełenski unikał w programie wyborczym podawania nazwy państwa będącego agresorem.

do informacji na temat przetargów państwowych oraz umożliwienie oddawania głosu podczas wyborów i referendum za pomocą Internetu. Jak zostało wspomniane, Zelenski odniósł się w swoim programie do kwestii integracji Ukrainy z NATO. Jednocześnie, co warto zaznaczyć, nie przybliżył swojego stanowiska wobec przystąpienia Ukrainy do Unii Europejskiej. Niewiele miejsca poświęcił zagadnieniom związanym z sytuacją językowo-kulturową. W ostatnim zdaniu programu zaznaczył jedynie: „Należy zjednoczyć się wszystkim, którzy niezależnie od płci, języka, wiary i narodowości po prostu lubią Ukrainę” (Передвиборна 2019).

Ubiegający się o reelekcję prezydent Petro Poroszenko zdołał uzyskać drugi wynik i tym samym mógł rywalizować w drugiej turze wyborów. W niej jednak musiał uznać wyższość stawiającego pierwsze kroki w polityce konkurenta. Poroszenko już w pierwszych zdaniach programu wyborczego podkreślił konieczność wejścia Ukrainy do Unii Europejskiej i Organizacji Traktatu Północnoatlantyckiego. Członkostwo w tych organizacjach uznał za ostateczną i bezpowrotną gwarancję niezależności i bezpieczeństwa państwa ukraińskiego. Zapowiedział, iż w 2023 r. Ukraina złoży wniosek o członkostwo w UE<sup>6</sup>, a ponadto otrzyma i rozpocznie wcielanie w życie Planu Działań na rzecz członkostwa w NATO. Polityk zapowiedział, iż przystąpienie do tych organizacji byłoby poprzedzone przekształceniem Ukrainy w okresie najbliższych pięciu lat w regionalnego lidera, m.in. w sektorze agrarnym, w zakresie rozwoju przemysłu oraz rozwoju turystyki (Піпорпана 2019, 1).

W dalszej części programu Poroszenko wskazał na osiągnięcia Ukrainy za czasów swojej prezydentury. Do nich zaliczył odrodzenie armii, która zdołała przeciwstawić się rosyjskiej agresji, umocnienie pozycji Ukrainy na arenie międzynarodowej, utworzenie koalicji transatlantyckiej na rzecz wsparcia Ukrainy oraz uzależnienie sankcji międzynarodowych nałożonych na Rosję od pełnej deokupacji Donbasu i Krymu. Zaznaczył przy tym, iż będzie kontynuowana modernizacja ukraińskich sił zbrojnych, ukończony zostanie system obrony przeciwraкетowej i przeciwpowietrznej, zwiększeniu ulegnie poziom wsparcia socjalnego dla żołnierzy i rodzin uczestników walk. Do sukcesów Poroszenko zaliczył również obronę europejskiego i euroatlantyckiego wyboru Ukrainy oraz podpisanie umowy stowarzyszeniowej z UE i utworzenie strefy wolnego handlu, co miało pozwolić na wzrost udziału UE w eksporcie Ukrainy do poziomu ponad 42%<sup>7</sup>. Wskazał również na przerwanie rosyjskiej blokady handlowej, rezygnację z kupna od Rosji gazu, przeciwstawienie się podjętej przez Moskwę próbie doprowadzenia do zniszczenia ukraińskiej gospodarki. Do osiągnięć zaliczył także odnotowywany wzrost gospodarczy, czterokrotne zmniejszenie poziomu inflacji w porównaniu z 2015 r., stabilny od kilku lat

<sup>6</sup> Trzeba nadmienić, iż władze ukraińskie już znacznie wcześniej deklarowały złożenie wniosku o członkostwo w UE, a mianowicie w okresie prezydentury W. Juszczenki (Dumała 2007, 345).

<sup>7</sup> Polityczna część umowy stowarzyszeniowej została podpisana 21 marca 2014 r. przez premiera A. Jaceniuka, zaś ekonomiczna 27 czerwca 2014 r. przez prezydenta P. Poroszenkę (Pietnoczka 2018, 160-161).

kurs hrywny, wprowadzenie ruchu bezwizowego z UE, bardzo ścisłą współpracę z NATO oraz przeprowadzoną decentralizację, której skutkiem ma być trzykrotny wzrost dochodów lokalnych budżetów. Ponadto do osiągnięć zaliczył utworzenie organów antykorupcyjnych oraz prace nad utworzeniem Najwyższego Sądu Antykorupcyjnego, wprowadzenie obowiązku deklarowania przez urzędników dochodów i majątku, wyprowadzenie z szarej strefy przetargów państwowych, a także skierowanie do budżetu kilkuset miliardów hrywien jako efektu dotychczasowej walki z korupcją. Polityk zwrócił również uwagę na działania podejmowane w zakresie ochrony języka i wsparcia kultury ukraińskiej. Nadanie tomosu przyznającego autokefalię Kościołowi Prawosławnemu Ukrainy uznał za „akt duchowej niezależności Ukrainy” (Прорпана 2019, 2-3).

Poroszenko zapowiedział kontynuację działań na rzecz odnowienia integralności terytorialnej, na rzecz odzyskania okupowanych terenów Donbasu oraz Krymu. Powyższy cel zamierzał osiągnąć za pomocą kroków polityczno-dyplomatycznych, zapewnienia jedności koalicji proukraińskiej, wykorzystywania sankcji oraz mechanizmu misji ONZ, którą miałyby zostać objęta niekontrolowana przez Kijów część Donbasu. Zapowiedział również kontynuację prac mających na celu uwolnienie wszystkich ukraińskich obywateli przetrzymywanych na terytorium Rosji oraz okupowanych przez nią ukraińskich terenach. Za niezwykle ważne zadanie do zrealizowania Poroszenko uznał przezwycięzenie ubóstwa, co miało nastąpić za pomocą udzielenia wsparcia najsłabszym grupom społecznym – ludziom starszym, niepełnosprawnym i rodzinom wielodzietnym. Zadeklarował wzrost wynagrodzeń oraz zwiększenie pomocy w związku z przyjściem na świat dziecka, a szczególnie w przypadku rodzin wychowujących troje i więcej dzieci. Za niezbędne Poroszenko uznał również kontynuację reformy podatkowej, reformy oświaty i służby zdrowia oraz polityki decentralizacji, a także utrzymanie wsparcia dla języka ukraińskiego jako jedyne go języka państwowego (Прорпана 2019, 3-5).

Na trzecim miejscu w wyborach uplasowała się była premier Julia Tymoszenko, zgłoszona do rywalizacji wyborczej przez Ogólnoukraińskie Zjednoczenie „Ojczyzna”, na którego czele stoi od 1999 r. (Pietnoczka 2014, 220-221; Українська 2012, 163). Już w pierwszych zdaniach programu wyborczego „Nowy kurs Ukrainy” podkreśliła, że jego realizacja to droga do przywrócenia pokoju oraz okupowanych terytoriów. W rozdziale „Nowa strategia pokoju i bezpieczeństwa” sprecyzowała, iż zapewnienie pokoju oraz odzyskanie Krymu i Donbasu nastąpi na drodze wojskowo-dyplomatycznej. Miały zostać podjęte kroki w celu zapewnienia procesu negocjacyjnego na bazie memorandum budapeszteńskiego. Jednocześnie Tymoszenko wskazała na potrzebę umacniania armii, przeprowadzenia jej modernizacji zgodnie ze standardami NATO. Zapowiedziała zapewnienie europejskiego poziomu warunków służby żołnierzy, zagwarantowała mieszkania, bezpłatną opiekę zdrowotną, godną emeryturę oraz dodatkowe ulgi dla uczestników walk i ich rodzin. Tymoszenko deklaryowała również dołożenie wszelkich starań mających na celu

pociągnięcie Rosji do odpowiedzialności za wyrządzone Ukrainie, jej obywatelom i biznesowi szkód (Новий 2019, 1-2). W rozdziale „Nowa ludowa konstytucja” liderka „Ojczyzny” zapowiedziała szereg reform politycznych, mianowicie likwidację systemu klanowo-oligarchicznego, pozbawienie prezydenta, sędziów i deputowanych immunitetu, zmniejszenie liczby parlamentarzystów z 450 do 350, umożliwienie obywatelom dokonywania zmiany władzy centralnej i lokalnej w drodze referendum, przyznanie opozycji parlamentarnej szeregu uprawnień kontrolnych. W części programu zatytułowanej „Nowa strategia gospodarcza” była premier odniosła się do zagadnień finansowych, polityki energetycznej, rolnej oraz podatkowej. Zapowiedziała odnowienie zaufania do systemu bankowego, udzielenie wsparcia rozwojowi ukraińskich banków, zmianę nieefektywnej polityki Narodowego Banku Ukrainy, rozwój energetyki odnawialnej, stworzenie realnej konkurencji na rynku energii elektrycznej, demonopolizację importu gazu oraz rozwój górnictwa, który miałby pozwolić na uniknięcie importu drogiego węgla. Tymoszenko zadeklarowała również udzielenie wsparcia gospodarstwom farmerskim oraz małym i średnim przedsiębiorstwom rolnym, reorganizację administracji podatkowej, ostateczną likwidację milicji podatkowej oraz przeprowadzenie reformy systemu podatkowego (Новий 2019, 2-4).

W części programu poświęconej sferze społecznej Tymoszenko zapowiedziała „europejskie wynagrodzenie”. W myśl tego postulatu w ciągu pięciu lat miał nastąpić wzrost średniego ukraińskiego wynagrodzenia do poziomu średniego wynagrodzenia w Polsce. Liderka „Ojczyzny” wskazała również na potrzebę przeprowadzenia reformy emerytalnej, reformy służby zdrowia, przeprowadzenia modernizacji szpitali i przychodni. Zapowiedziała, iż w ciągu pierwszego miesiąca po objęciu urzędu prezydenta doprowadzi do dwukrotnego zmniejszenia cen za gaz, a tym samym obniżenia opłat za ogrzewanie i ciepłą wodę. Mieszkańcy otrzymywali by tańszy gaz wydobywany na Ukrainie, zaś budowa terminali pozwalających na import nierosyjskiego gazu skroplonego miałaby pozwolić na obniżenie cen gazu dla przemysłu. Była premier zapowiedziała ponadto utworzenie centrów kultury ukraińskiej za granicą, finansowanie przez państwo tłumaczeń na języki obce największych zdobyczy literatury ukraińskiej, niskooprocentowane kredyty dla młodzieży i klasy średniej, ułatwienia w zakresie uzyskania kredytu hipotecznego, a także przywrócenie świadczeń z tytułu urodzenia dziecka w wysokości 50 tys. hrywien w przypadku pierwszego dziecka, 100 tys. – drugiego oraz 150 tys. – trzeciego i kolejnego (Новий 2019, 4-7). Warto podkreślić, iż w tym programie nie znajdziemy postulatów dotyczących potrzeby przystąpienia Ukrainy do UE i NATO. Szczególnie może dziwić brak zapisu mówiącego o potrzebie wejścia do UE, gdyż był on obecny w programie, z którym Tymoszenko szła do wyborów prezydenckich w 2014 r. (Передвиборна 2015, 2).

Na czwartym miejscu w wyborach i jednocześnie ostatnim kandydatem, który miał znaczne szanse na uzyskanie poparcia pozwalającego na udział w drugiej turze

wyborów, był Jurij Bojko – wicepremier za prezydentury Janukowycza. Szanse na drugą turę wyborów zostały jednak w znacznym stopniu zmniejszone w wyniku udziału w elekcji prezydenckiej Ołeksandra Wiłkuła, ubiegającego się, podobnie jak Bojko, o uzyskanie poparcia prorosyjskiego elektoratu zamieszkującego głównie południowo-wschodnie obwody Ukrainy. Bojko uczestniczył w wyborach z poparciem ugrupowania „Opozycyjna Platforma – za Życie”, którego jest współprzewodniczącym (Опозиційна 2019). Na początku programu wyborczego były wicepremier podkreślił, że Ukraina musi być państwem neutralnym i należy w nim ukształtować taki naród polityczny, w którym wszystkie narodowości będą miały zagwarantowane równe prawa oraz równe warunki do rozwoju, niezależnie od ich liczebności i miejsca zamieszkania. Zadeklarował, iż doprowadzi do zakończenia walk na wschodzie, odrodzenia gospodarki, zapewnienia sprawiedliwości społecznej, utworzenia nowych miejsc pracy, wzrostu wynagrodzeń, powstrzymania wzrostu cen oraz zmniejszenia opłat komunalnych. Przywrócenie pokoju na Ukrainie zamierzał osiągnąć za pomocą wykonania przez Kijów wszystkich zobowiązań międzynarodowych oraz rozpoczęcia bezpośrednich negocjacji ze wszystkimi stronami konfliktu. Były wicepremier zapowiedział także zwiększenie kompetencji władzy lokalnej, wprowadzenie bezpośrednich wyborów kierowników regionów, utworzenie policji municypalnej, likwidację ograniczeń w zakresie wolności słowa, myśli oraz sumienia, zapewnienie niezależności sądownictwa, przeciwdziałanie wybiórczemu stosowaniu prawa oraz niewtrącanie się państwa w sprawy Kościoła (Програма 2019b, 1-3). Ostatni z postulatów należy zapewne rozumieć jako krytykę skierowaną pod adresem władz na czele z prezydentem Poroszenką za sprzyjanie nadaniu Kościołowi Prawosławnemu Ukrainy autokefalii.

Wśród obietnic wyborczych Bojki znalazło się również wsparcie producentów krajowych, zmniejszenie podatków, zwiększenie rent i emerytur oraz stworzenie warunków pozwalających migrantom ekonomicznym na powrót na Ukrainę. Zapowiedział wsparcie w postaci korzystnych kredytów dla małego i średniego biznesu oraz udzielenie wsparcia dla rolnictwa, m.in. poprzez przywrócenie ulg podatkowych. Jednocześnie polityk zapewnił, iż ziemia pozostanie własnością rolników, zaś ewentualne utworzenie rynku ziemi musiałyby zostać poprzedzone referendum ogólnokrajowym. Kandydat zadeklarował realizację programu budowy mieszkań socjalnych oraz zwiększenie świadczeń z tytułu urodzenia dziecka. W przypadku pierwszego miało ono wynosić – 100 tys. hrywien, drugiego – 200 tys., zaś trzeciego i kolejnych – 400 tys. Bojko zadeklarował również zmiany w służbie zdrowia, systemie emerytalnym oraz w oświacie, które miałyby wyjść naprzeciw oczekiwaniom społecznym. Odnosząc się zaś do miejsca Ukrainy na arenie międzynarodowej, polityk podkreślił, że zapewni realną pozablokowość państwa ukraińskiego, doprowadzi do przewyciężenia „sprzeczności” w relacjach z państwami sąsiedzkimi, w tym Rosją, a ponadto zapewni partnerskie relacje z innymi państwami, jak również organizacjami międzynarodowymi (Програма 2019b, 3-6).

### 3. Podsumowanie

Dokonując porównania priorytetów programowych poszczególnych kandydatów, należy odnotować, iż najbardziej zbieżne były postulaty z obszaru polityki społecznej. Kandydaci wskazywali na potrzebę zwiększenia wynagrodzeń (Zełenski, Poroszenko, Tymoszenko, Bojko), zwiększenia rent i emerytur (Zełenski, Bojko), zmniejszenia opłat komunalnych (Zełenski, Tymoszenko, Bojko), reformy służby zdrowia (Poroszenko, Tymoszenko, Bojko) czy zwiększenia świadczeń z tytułu urodzenia dziecka (Poroszenko, Tymoszenko, Bojko). Warto przy tym odnotować, iż niektórzy politycy niejako konkurowali na zasadzie: kto zaproponuje więcej. Tymoszenko deklarowała, iż świadczenie z tytułu urodzenia pierwszego dziecka wyniesie 50 tys. hrywien, drugiego – 100 tys., zaś trzeciego i kolejnego – 150 tys. Przelicytował ją jednak Bojko, według którego tego typu pomoc miałyby wynosić odpowiednio – 100 tys., 200 tys. i 400 tys. hrywien. Spośród proponowanych reform politycznych należy wymienić wspólne dla Zełenskiego i Tymoszenko postulaty dotyczące pozbawienia immunitetu prezydenta, parlamentarzystów oraz sędziów, a także zwiększenia roli instytucji referendum. Wśród rozwiązań charakterystycznych w tym obszarze dla poszczególnych kandydatów należy zwrócić uwagę na deklaracje Zełenskiego dotyczące zgłoszenia projektu ustawy „O impeachmentie Prezydenta Ukrainy”, wprowadzenia list otwartych w wyborach parlamentarnych i samorządowych czy pozbawienia mandatu parlamentarzysty za „głosowanie na dwie ręce” oraz niską frekwencję podczas prac RN. W przypadku Tymoszenko należy odnotować zapowiedź likwidacji systemu klanowo-oligarchicznego, zmniejszenie liczby parlamentarzystów z 450 do 300 oraz przyznanie opozycji parlamentarnej szeregu uprawnień kontrolnych. Natomiast z postulatów charakterystycznych wyłącznie dla Bojki trzeba wymienić wprowadzenie bezpośrednich wyborów kierowników regionów, zapewnienie niezależności sądownictwa oraz przeciwdziałanie wybiórczemu stosowaniu prawa. Jednym z największych wyzwań, przed którymi stoją ukraińskie władze, jest skuteczna walka z korupcją. Potrzebie zwalczania tego zjawiska znaczną uwagę poświęcili jednak tylko dwaj kandydaci – Zełenski i Poroszenko.

Niezwykle istotnym zadaniem, przed którym stoją od 2014 r. elity polityczne Ukrainy, jest zapewnienie pokoju w Donbasie oraz przywrócenie integralności terytorialnej państwa. Do tego zagadnienia, co zresztą nie powinno dziwić, odnieśli się wszyscy kandydaci. Zełenski możliwość zapewnienia pokoju i przywrócenia integralności terytorialnej widzi w sytuacji uzyskania odpowiedniej pomocy od państw, które podpisały memorandum budapeszteńskie oraz partnerów z UE. Na to memorandum zwróciła również uwagę Tymoszenko, według której negocjacje powinny być prowadzone na podstawie jego postanowień. Poroszenko podkreślił potrzebę utrzymania jedności koalicji proukraińskiej, wykorzystywania sankcji



oraz objęcia misją ONZ terenów okupowanego Donbasu. Natomiast Bojko wskazał na konieczność wykonania przez Kijów zobowiązań międzynarodowych oraz prowadzenia negocjacji ze wszystkimi stronami konfliktu, przez co należy zapewne także rozumieć prowadzenie rozmów z przywódcami nieuznawanych republik. Należy zaznaczyć, że dwaj kandydaci, którzy zmierzali się o ostateczne zwycięstwo w drugiej turze wyborów, opowiedzieli się za integracją euroatlantycką Ukrainy. Zełenski jednak w przeciwieństwie do Poroszenki uznał, iż ostateczną decyzję dotyczącą przystąpienia do NATO powinni podjąć obywatele w drodze referendum. Tymoszenko nie odniosła się do kwestii wejścia Ukrainy do NATO, natomiast Bojko odrzucił możliwość przystąpienia do tego sojuszu, podkreślając, iż zapewni neutralność i pozablokowość Ukrainy. Warto jeszcze na koniec zaznaczyć, iż jedynym spośród powyższych kandydatów, który w programie wyborczym opowiedział się za przystąpieniem Ukrainy do UE był ubiegający się o reelekcję Poroszenko. Deklarował przy tym, iż wniosek o członkostwo w tej organizacji Ukraina złoży w 2023 r. Poroszenko nie dane jednak było zwycięstwo w wyborach o najwyższy urząd w państwie w 2019 r., a to w jakim stopniu Zełenski, a więc nowo wybrany prezydent, będzie kontynuował politykę poprzednika na rzecz integracji Ukrainy z UE, pokażą dopiero najbliższe miesiące i lata.

### **Bibliografia**

- BALUK/DOROSZKO 2017: Baluk, W./Doroszko, M. (red.) (2017), *Wojna hybrydowa Rosji przeciwko Ukrainie w latach 2014–2016*. Lublin.
- DUMAŁA 2007: Dumala, A. (2007), *Stosunki Ukrainy z Unią Europejską*. W: Pietraś, M./Kapuśniak, T. (red.), *Ukraina w stosunkach międzynarodowych*. Lublin, 323-349.
- КОРІЖКА/ГОЛОВЧЕНКО 2017: Kopyjka, W./Hołowczenko, W. (2017), *Reakcja wspólnoty międzynarodowej na kryzys w relacjach rosyjsko-ukraińskich*. W: Baluk, W./Doroszko, M. (red.), *Wojna hybrydowa Rosji przeciwko Ukrainie w latach 2014–2016*. Lublin, 180-197.
- ПІЕТНОЦЬКА 2014: Pietnoczka, P. (2014), *Partie polityczne w niepodległej Ukrainie 1991–2007*. Olsztyn.
- ПІЕТНОЦЬКА 2018: Pietnoczka, P. (2018), *Eurointegracyjna droga Ukrainy*. W: *Przegląd Wschodnioeuropejski*. IX/1, 153-165.
- ВИБОРИ 2019: *Wybory Prezydenta Ukrainy (2019)*. [Вибори Президента України.] W: <https://www.cvk.gov.ua/pls/vp2019/wp003pt001f01=720.html> [dostęp 31.05.2019].
- ВІДОМОСТІ 2019: *Vidomosti shchodo zarejestrovanykh u vstanovlenomu zakonom porjadku politychnykh partiy stanom na 01.01.2019 roku*. [Відомості щодо зареєстрованих у встановленому законом порядку політичних партій станом на 01.01.2019 року.] W: <https://minjust.gov.ua/m/4561> [dostęp 7.05.2019].
- КАРМАЗІНА 2012: Karmazina, M. (red.) (2012), *Ukrayins'ka bahatopartiynist': politychni partiyi, vyborchi bloky, lidery (kinets' 1980-kh – rochatok 2012 rr.)*. Kuuyiv. [Кармазіна, М. (red.) (2012), *Українська багатопартійність: політичні партії, виборчі блоки, лідери (кінець 1980-х – початок 2012 рр.)*. Київ.]
- НОВИЙ 2019: *Novyy kurs Ukrayiny. Peredvyborna prohrama kandydatana post Prezidenta Ukrayiny Tymoshenko Yuliyi Volodymyrivny (2019)*. [Новий курс України. Передвиборна програма

- кандидата на пост Президента України Тимошенко Юлії Володимирівни.] W: <http://www.cvk.gov.ua/pls/vp2019/WP001> [dostęp 9.09.2019].
- ОПОЗИЦІЙНА 2019: Opozytsiyna platforma – za zhyttya (2019). [Опозиційна платформа – за життя.] W: <https://www.platform.org.ua/lidery/> [dostęp 6.06.2019].
- ПЕРЕДВИБОРНА 2015: Peredyborna prohrama kandydata na post Prezydenta Ukrayiny Tymoshenko Yuliyi Volodymyrivny (2015). [Передвиборна програма кандидата на пост Президента України Тимошенко Юлії Володимирівни.] W: <http://www.cvk.gov.ua/pls/vp2014/wp001> [dostęp 4.09.2015].
- ПЕРЕДВИБОРНА 2019: Peredyborna prohrama kandydata na post Prezydenta Ukrayiny Volodymyra Zelens'koho (2019). [Передвиборна програма кандидата на пост президента України Володимира Зеленського.] W: <http://www.cvk.gov.ua/pls/vp2019/WP001> [dostęp 21.03.2019].
- ПІДСУМКИ 2018: Pidsumky–2018: hromads'ka dumka (2018). [Підсумки–2018: громадська думка.] W: <https://dif.org.ua/article/pidsumki-2018-gromadska-dumka> [dostęp 31.05.2019].
- ПРОГРАМА 2019a: Prohrama kandydata na post Prezydenta Ukrayiny Petra Oleksiyovycha Poroshenka „Velyka derzhava vil'nykh i shchaslyvykh lyudey” (2019a). [Програма кандидата на пост Президента України Петра Олексійовича Порошенка „Велика держава вільних і щасливих людей”.] W: <http://www.cvk.gov.ua/pls/vp2019/WP001> [dostęp 21.03.2019].
- ПРОГРАМА 2019b: Prohrama kandydata na post Prezydenta Ukrayiny Yuriya Boyka „Plan myrnoho rozvytku dlya Ukrayiny” (2019b). [Програма кандидата на пост Президента України Юрія Бойка „План мирного розвитку для України”.] W: <http://www.cvk.gov.ua/pls/vp2019/WP001> [dostęp 27.03.2019].
- РЕЗУЛЬТАТИ 2019: Rezul'taty holosuvannya po Ukrayini (2019). [Результати голосування по Україні.] W: <https://www.cvk.gov.ua/pls/vp2019/wp300pt001f01=719.html> [dostęp 9.03.2019].
- СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНІ 2018: Suspil'no-politychni nastroyi naseleння: lystopad-hruden'2018 roku (2018). [Суспільно-політичні настрої населення: листопад-грудень 2018 року.] W: <http://www.kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=reports&id=806&page=1> [dostęp 31.05.2019].